

EL NOU SANTPOLENC

EN

Gener
2026

#121

EN PORTADA

ORÍGENS DE L'ENLLUMENAT PÚBLIC A SANT POL

Pàgs. 4-9

Ajuntament de
Sant Pol de Mar

ENS

Dipòsit legal
B-24263-93

Edita

Ajuntament
de Sant Pol de Mar

Coordinació

Marc Vidal
(Regidoria de
Comunicació)

Maquetació

gina@mutudesign.com

Impressió

Impremta Pagès

Fotografia

Arxiu Ajuntament
Sant Pol de Mar,
Arxiu Municipal,
Arxiu Pere Sauleda

Publicitat

ens@santpol.cat
93 760 01 52

Ajuntament de Sant Pol de Mar

Plaça de la Vila, 1
08395 Sant Pol de Mar
Tel. 93 760 04 51
www.santpol.cat

Facebook/Twitter/
Instagram/YouTube:
@ajsantpol

Imprès en paper
100% ecològic

Tirada

1.400 exemplars

Cost unitari

0,76€

La llum que ens fa avançar

Hi ha moments en què mirar enrere ens ajuda a entendre millor qui som i cap on anem. Aquest número de la revista municipal de Sant Pol de Mar és, precisament, una invitació a fer aquest exercici col·lectiu de memòria, reconeixement i projecció de futur.

Fa gairebé 120 anys, l'arribada de l'enllumenat públic va transformar per sempre les nits del nostre poble. La llum elèctrica no només va il·luminar carrers i places, sinó que va canviar hàbits, ritmes de vida i maneres de treballar. Oficis com el del sereno, avui desapareguts però profundament arrelats a l'imaginari col·lectiu, ens recorden una època en què la foscor marcava els límits del dia a dia. Redescobrir aquest moment clau és també prendre consciència del progrés viscut i de com la tecnologia ha modelat la nostra manera de viure Sant Pol.

Aquest número també posa el focus en una entitat imprescindible del nostre teixit social: l'Associació de l'Esplai de la Gent Gran, que celebra cinquanta anys d'història. Mig segle de convivència, activitats i compromís amb el benestar i la participació activa de la gent gran del poble. La renovació recent de la seva Junta obre una nova etapa que combina experiència i empena, fidel a l'esperit que ha fet de l'Esplai un espai de trobada, amistat i vitalitat.

La memòria col·lectiva també es construeix a través de les persones que han deixat empremta més enllà de les nostres fronteres. És el cas del santpolenc Josep Vila Arcelós, fundador de l'Acadèmia Vila, a qui Barcelona ha retut homenatge amb la instal·lació d'un faristol en el seu record. Un reconeixement merescut a una trajectòria que enllaça Sant Pol amb la història cultural i educativa del país.

Finalment, us avancem una notícia especialment il·lusionant: la primera exposició del Museu de Sant Pol serà tot un luxe. Una retrospectiva dedicada a tota una vida darrere la càmera del nostre cronista gràfic per excel·lència, Pere Sauleda Parés. Les seves fotografies no només documenten el pas del temps, sinó que expliquen la història viva del poble, amb les seves transformacions, festes, mirades i emocions.

Passat, present i futur conviuen en aquestes pàgines. Us convidem a llegir-les amb calma, a reconèixer-vos-hi i a continuar construint, entre tots i totes, el relat compartit de Sant Pol de Mar.

TELÈFONS D'INTERÈS

Arxiu Municipal

93 780 33 38

Biblioteca Can Coromines

93 760 45 44

Ca l'Arturo

93 760 30 06

Consultori Local

Sant Pol de Mar

93 760 48 18

Llar d'infants Pi del Soldat

93 760 10 72

Oficina d'Atenció a la Ciutadania (OAC)

93 760 04 51

Oficina Turisme

93 760 45 47

Polícia Local

93 760 05 19

Emergències:

609 306 609

Serveis Socials Municipals

93 760 09 09

TENS QUEIXES SOBRE L'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA?

Contacta amb el Síndic de Greuges:

900 124 124 / sindic@sindic.cat
www.sindic.cat

Sumari

ENS

4

EN PORTADA

ORÍGENS DE
L'ENLLUMENAT
PÚBLIC A SANT POL

10

REPORTATGE

EL "SERENO",
LA FIGURA QUE
L'ELECTRICITAT
VA ESBORRAR
DEL CARRER

14

REPORTATGE

EL FERROCARRIL
DEL MARESME:
D'UN PROJECTE
PIONER A LA
DECADÈNCIA
DEL TRANSPORT
PÚBLIC

18

ENTITATS

L'ESPLAI,
MIG SEGLE
D'HISTÒRIA I
COMPROMÍS AL
SERVEI DE LA
GENT GRAN

22

REPORTATGE

BARCELONA
HOMENATJA
JOSEP VILA
ARCELÓS

24

L'ESPAI DEL LECTOR

25

L'EXPOSICIÓ DEL MUSEU

EL MÓN, VIST
A TRAVÉS DE
L'OBJECTIU DE
PERE SAULEDA

26

ARBRES DE SANT POL

EL TIL·LER

30

TRIBUNA POLÍTICA

Tens un comerç i vols veure aquí el teu anunci?

Posa't en contacte amb ens@santpol.cat

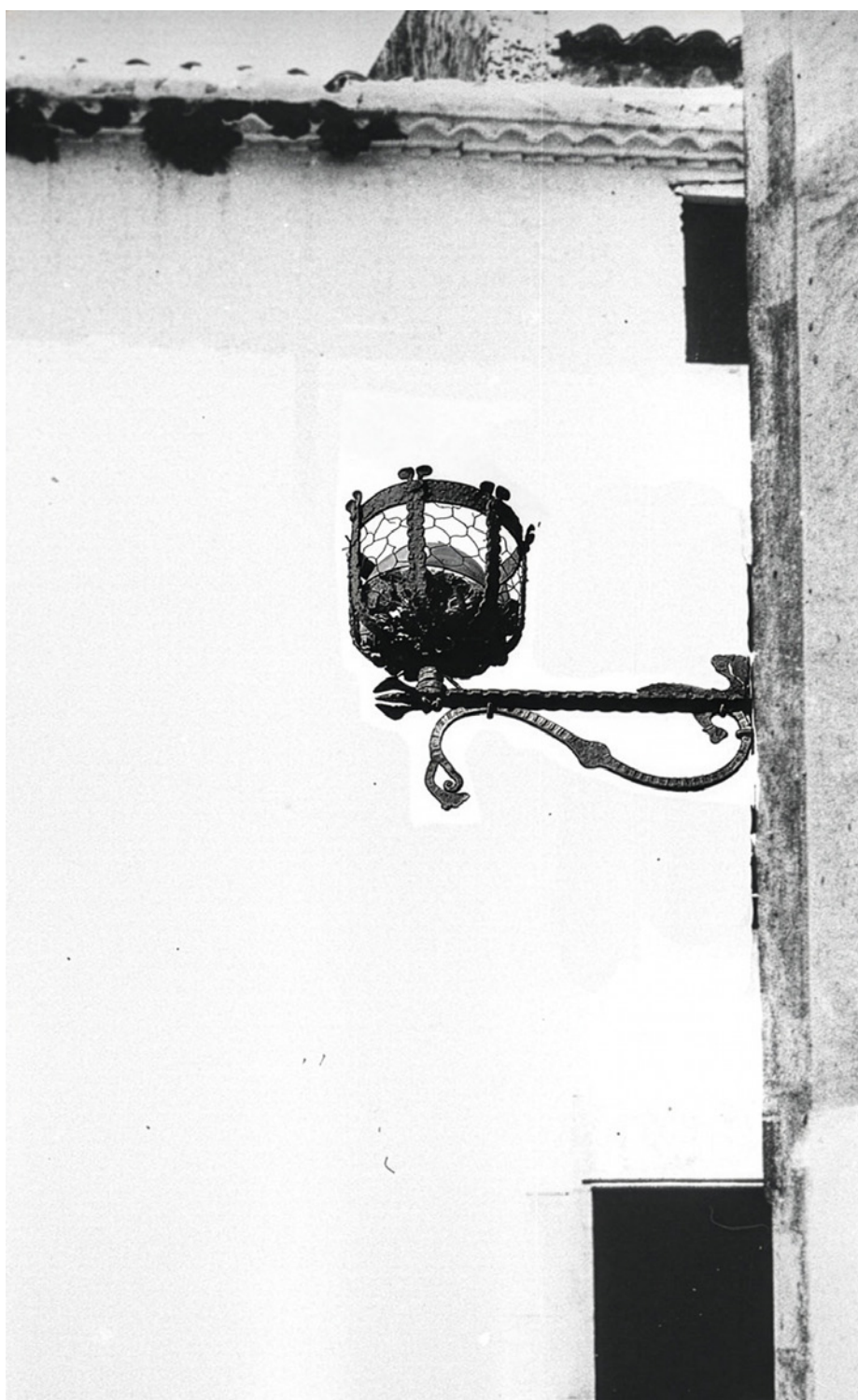
Tarifes i condicions segons el preu públic contemplat
a l'Ordenança General de preus públics Municipals.

ORÍGENS DE L'ENLLUMENAT PÚBLIC A SANT POL

Des de les antigues torxes fins l'arribada d'electricitat, fem un repàs a com es va gestar la il·luminació de l'espai públic a la nostra vila, a través de les fonts documentals que ens en parlen.

Cristina Bosch i Prat

Arxiu Municipal de Sant Pol de Mar

Teiera o engraellat de ferro en el qual antigament es cremaven teies per fer llum al carrer

No hi ha constància que els carrers de les ciutats europees gaudissin d'il·luminació fins a finals del segle XIV. El més corrent fins aleshores era que la gent transités fent servir llums que ells mateixos portaven, o bé que alguns artefactes fixats al murs, en forma de graelles, on es cremaven teies, s'encenguessin amb caràcter extraordinari o festiu.

A l'edat moderna, el fet que el Mediterrani esdevingués camp de batalla entre el món cristià i musulmà comportà la necessària defensa de la costa, mitjançant baluards i torres de guaita. L'any 1551 es construí l'anomenada *Torre forta*, actual campanar, per tal de protegir Sant Pol de les escomeses dels pirates turcs i algerians. Des del govern del vescomtat de Cabrera es donaven instruccions sobre com calia fer les vigilàncies, recalcant que dues o tres llànties havien de cremar durant tota la nit.

Des de temps immemorials, els carrers de Sant Pol s'il·luminaven amb graelles de ferro forjat, distribuïdes en alguns punts de la vila, que funcionaven amb la crema de fustes resinoses. En aquells temps a Sant Pol hi predominava la vinya i el bosc no era tant gran com ara. La llenya també s'utilitzava per escalfar els espais i per cuinar, cosa que la convertia en una matèria prima molt necessària. D'això en dóna testimoni un ban municipal de 1841, segons el qual es prohibia *que ninguna persona pueda entrar en posesión de ningún otro sin licencia del propietario i ni menos cortar leña ni llevársela sin su correspondiente autorización, que para eso deberá llevar una papeleta de su dueño, bajo las multas impuestas por el gobierno*¹.

La primera partida destinada a l'enllumenat públic la trobem l'any 1878 i s'hi consignaren un total de 7.675 pessetes i 79 cèntims

Des de temps immemorials, els carrers de Sant Pol s'il·luminaven amb graelles de ferro forjat

Les primeres referències que tenim de la il·luminació de l'espai públic a Sant Pol daten del segle XIX i les trobem als llibres d'actes del Ple Municipal. L'any 1873, durant la tercera guerra carlina, l'Ajuntament acordà² col·locar un fanal d'oli a l'entrada del túnel del tren, per tal que els sentinelles, que vigilaven des del fortí de Sant Pau, poguessin distingir l'enemic, en cas de voler entrar a la vila per aquell punt. A tal efecte, manaren construir un fanal del model anomenat *reverber*, que reflectia el focus de llum des de les seves parets de vidre cap a l'espai exterior. Aquests eren els més habituals en la il·luminació pública i en els fanals dels carruatges abans de l'ús generalitzat de l'electricitat.

La primera partida destinada a l'enllumenat públic la trobem l'any 1878 i s'hi consignaren un total de 7.675 pessetes i 79 cèntims:

*Atendida la ocupación de la pesca, que es principal elemento de esta población, puesto que la mayor parte de la clase trabajadora de la misma es ocupado en ella, y que para ejercerla tienen los pescadores que madrugar mucho y retirar casi siempre ya entrada la noche, por cuya circunstancia, y la de las necesidades que puedan ocurrir entre el vecindario en las altas horas de la noche y, finalmente, considerando el alumbrado de conveniencia y utilidad pública de la población en general, a la par que estando alumbradas las calles se aleja el peligro de delitos que por medio de la oscuridad de la noche es más propensa la ocasión para cometerse, por cuyas consideraciones y circunstancias, muy dignas de tomarse en cuenta, acuerda esta comisión consignar en el proyecto de gastos del presupuesto una prudente cantidad con destino al alumbrado público, que si bien no sea bastante para llevarse a cabo de una sola vez, pueda atenderse (...) la compra de los faroles*³.

Aquests primers fanals eren de petroli, tal com demostren les factures que van apareixent a les actes d'aquells primers anys. A partir de 1892, amb el nomenament de Josep Mateu Vila com a sereno, se li encarregà també el manteniment de l'enllumenat públic, tasca per la qual l'Ajuntament li començà a pagar una quantitat anual. Això l'obligava a tenir cura de la neteja dels fanals i d'encendre'ls i apagar-los cada dia, durant tot l'any.

¹ Ban municipal 16-02-1841

² Ple municipal 31-08-1873

³ Ple Municipal 25-02-1878

Primers fanals de petroli, a diferents carrers de Sant Pol (inici del segle XX)

El primer intent de fer arribar l'electricitat a Sant Pol es produí l'any 1897, de la mà d'Augusto Maria de Borràs-Jalpí, que havia inaugurat la seva central elèctrica a Tordera l'any 1895 i es proposava dur l'electricitat a d'altres poblacions de la seva àrea, com, de fet, va aconseguir a Blanes i a Lloret. La seva proposta per a Sant Pol era la d'instal·lar, pel seu compte, l'enllumenat elèctric, tant públic com privat, i força motriu, amb el privilegi exclusiu d'explotar-lo durant 25 anys. El consistori santpolenc aprovà el projecte i, fins i tot, la normativa per a la col·locació de pals i fils conductors, però, malauradament, la cosa no va tirar endavant.

L'any 1906 hi va haver un segon intent per implementar l'electricitat a la nostra vila. En aquesta ocasió la proposta la va fer Francesc de Sales Larequi i se li concedia la instal·lació l'enllumenat elèctric i la seva explotació durant 20 anys. També s'aprovà per Ple, però tampoc no s'arribà a materialitzar.

Segurament aquests primers projectes eren molt ambiciosos, per la qual cosa, finalment, es buscà una alternativa local per electrificar la vila. Al ple de 18 d'octubre de 1908, l'alcalde Victorià Mas presentà una iniciativa ideada, d'una banda, per la Comissió de Foment de l'Ajuntament i, de l'altra, per Josep Tobella i Argila, el propietari de la masia de *Can Reig*. En aquest cas les bases eren molt més curtes i l'hisendat es comprometia a instal·lar l'enllumenat elèctric públic a Sant Pol mitjançant llums incandescents, d'una potència mai inferior a les 16 bugies i per un període d'un any, amb la possibilitat de prorrogar-lo. El servei començaria poc abans de fer-se fosc i duraria fins les 23h durant els 20 dies del mes no lunars. Per la resta de dies, el concessionari s'oferia a tenir els llums encesos durant l'estona entre el capvespre i la sortida de la lluna, a més de les nits de tempesta. Aquestes bases alliberaven el sereno de tota responsabilitat en el manteniment del servei, atès que el personal necessari per garantir-ne el funcionament també anava a càrrec del concessionari. Per tot plegat, l'Ajuntament li pagaria 850

Casa del "Sr. Paco" al C/ de l'Escola (Actual Ignasi Mas Morell)

A l'esquerra, homenatge a l'Abat Deàs (1948). A la dreta, C/ Roger de Flor i C/ Tobella, amb llums de vapor de mercuri (1977)

pessetes anuals i, a més, es comprometia a donar totes les facilitats perquè la instal·lació fos considerada com una obra municipal i pública a afectes d'expropiacions i servituds. Així doncs, per fi Sant Pol podria gaudir de l'esperada llum elèctrica, que va ser una realitat el novembre de 1908:

Lo dia 10, últim dia de novenari, quedà tothom sorprès al sortir de la iglesia, de la gran lluminària que hi havia per tot lo poble. No n'hi havia per menos; era que la casa Tobella ultimava les proves dels llums elèctrics i havia encès amb tal motiu els del alumbrat públich, per a repassar los defectes que hi poguessen haver. Al següent dia se tornaren a encendre, reparant al ensemmps petits defectes de la corrent, quedant més tard tot encès, podent dir que ja està inaugurada la llum elèctrica en aquesta vila. Una vegada més felicitem a la casa Tobella, per haver proporcionat al poble de Sant Pol tant bell adelanto, y més que més, per no haver plangut los medis, a fi de que aquest sigués posat amb los més moderns aparatos que s'usan al estranger, perquè la llum sigui clara i resplendent, com hem tingut ocasió de provar. Dubtem que hi hagi cap més població, que a igualtat de potència lumínica, donguin les bombetes la claror que donen aquí⁴.

Ben aviat la millora arriba també a les cases particulars: ja són moltes les cases que ho tenen demanat, de manera que si va seguint aixís, poques cases quedaran al poble que no la tinguin. És natural que aixís siga, donchs qui sàpiga de contar trobarà que amb aquest llum, té més bona claror, i resulta més barato que cap altre sistema⁵.

Tres anys després, l'abril de 1911, l'Ajuntament col·locà llums elèctrics a les torres del campanar i de Sant Pau:

Millora._ Ho és la que ha fet nostre Ajuntament pels pescadors; donchs com sia que la torre de la Iglesia, de S. Pau, serveixin de guia per les seves atencions, mentres hi ha claror de dia, veientse privats de aquestes senyes en sent fosch, una comissió dels mateixos s'avistà amb un Sr. regidor perquè parlés en sessió, si's podria lograr per l'Ajuntament, la colocació d'un llum elèctrich a cada torre, a fi de poguerse orientar lo matiex de nits que de dies. L'Ajuntament, a pesar de trobarse amb poch recursos per poguer atendre a les necessitats usuls, vista la utilitat de la millora, acordà atendre la petició, fent les gestions convenients, donant per resultat lo que aquesta setmana ja lluhien en les dues torres los desitjats llums elèctrichs⁶.

L'any 1913 arribà l'electricitat a gran escala, quan l'empresa Barcelona Traction, Light and Power, coneguda popularment com "La Canadenca" va col·locar els primers pals elèctrics a Sant Pol: Ja tenim tot el terme ple de pals de la Companyia Eléctrica; són de ferro, i molt ben aferrats a terra amb un bon pa de ciment. Diu que aviat hi portaran el fluid⁷.

Detall de les primeres bombetes (1939)

Convivència entre diferents tipus d'enllumenat, tots amb bombetes (1939)

Així fou com, pas a pas, es va anar configurant el primer sistema d'enllumenat públic a Sant Pol, que ha anat evolucionant, amb el pas del temps, passant per moltes transformacions, fins arribar als sistemes que tenim avui dia. Aquest ha estat tan sols un petit apunt, per conèixer com va començar tot.

Bibliografia

- ☛ **Sauleda Parés, Pere; Sauleda Parés, Jordi** (2000). *El Sant Pol de l'avi*. Sant Pol de Mar.
- ☛ **Sauleda Parés, Pere; Sauleda Parés, Jordi** (2018). *Altres apunts i retalls*. Sant Pol de Mar.
- ☛ **Publicació** *La Costa de Llevant* (1894-1914)
- ☛ **Meca Acosta, B; Iranzo García, A** (2010). *De la torxa a l'electricitat. L'enllumenat públic en la història de Barcelona*.
- ☛ **Forn i Salvà, F.** (2010). *Viure i sobreviure al segle XVI a la Marina de la Selva. (Castell de Montpalau i castell de palafolls) La defensa, l'atac i el rescat davant de les incursions dels corsaris turcs i algerians*. Barcelona.

Fonts documentals

- ☛ **Arxiu Municipal de Sant Pol de Mar**

Imatges

- ☛ **Arxiu Pere Sauleda**

⁴ La Costa de llevant 14-11-1911

⁵ La Costa de llevant 28-11-1908

⁶ La Costa de llevant 30-04-1911

⁷ La Costa de llevant 15-02-1913

⁷ La Costa de llevant 15-02-1913

EL "SERENO", LA FIGURA QUE L'ELECTRICITAT VA ESBORRAR DEL CARRER

Quan avui passem de nit per Sant Pol de Mar, sota la llum regular i silenciosa dels fanals elèctrics, costa imaginar un temps en què la foscor era absoluta i només un grinyol de claus, un toc de xiulet o unes passes contundents trencaven la quietud dels carrers. Aquell temps era el del sereno, un ofici que durant segles va formar part del paisatge nocturn dels pobles i ciutats catalanes, i que a Sant Pol va tenir una presència especialment significativa fins a la implantació definitiva de l'enllumenat elèctric ara fa 120 anys.

El sereno no era només un vigilant nocturn. Era, sobretot, una presència humana quan la nit s'empassava els carrers. Armats amb una llanterna d'oli o carbur i un gran clauer metàl·lic, els serenens feien ronda des del vespre fins a la matinada. La seva veu clara es coneixia de memòria: anunciaven l'hora i el temps —«Les dotze han donat i fa serena!»— i, amb aquest ritual, certificaven que tot estava en calma. Era guardià, despertador i figura de confiança.

Les seves tasques principals passaven per la vigilància i l'ordre públic, fent un recorregut continu pels carrers, atenció a possibles baralles, incendis, crits d'auxili o qualsevol activitat sospitosa. Davant d'un incendi, el sereno era la primera alarma pública. Tocava el xiulet amb insistència i corria a buscar veïns i autoritats. Molts duïen una petita porra o bastó, i alguns tenien assignat un panyí d'eines o cubells. El sereno era el primer a intervenir i, sovint, l'únic disponible durant hores.

També tenia assignada l'obertura de portals. En una època en què les claus eren grans, pesades i poques, moltes famílies confiaven al sereno l'encàrrec d'obrir-los la porta de matinada. Aquell *clauet, sereno!* era habitual en un Sant Pol encara petit però actiu, especialment en èpoques de pesca i feina estacional.

A més, complia la funció de rellotge vivent. En un temps en què els rellotges domèstics eren un luxe, els serenens orientaven la població anunciant l'hora de manera cantada. Era un servei bàsic: pescadors, forners o carreters depenien sovint de la seva veu per organitzar la jornada.

I aportava serenor moral i comunitària. El sereno era algú conegut per tothom. Mantenien converses breus amb veïns que tornaven tard, coneixia els hàbits del poble i feia de mediador espontani en moltes petites disputes. La nit, amb ell, era menys hostil.

Una de les postals que el sereno repartia a canvi d'una propina per les cases santpolenques (any 1945)

Armats amb una llanterna d'oli o carbur i un gran clauer metàl·lic, els serenens feien ronda des del vespre fins a la matinada

Sant Pol de Mar abans de la llum: carrers foscos i dependència humana

A finals del segle XIX, Sant Pol encara tenia un enllumenat precari, basat en fanals d'oli o petroli. La llum era feble i irregular, i molts indrets quedaven completament a les fosques. En aquest context, la presència física del sereno era un element indispensable de seguretat.

Els arxius municipals recullen referències a la seva contractació, sovint complementada per gratificacions del veïnat. De fet, era habitual que el sereno de Sant Pol, en acostar-se les dates de Nadal, passés per totes les cases per obsequiar amb una postal a canvi d'una propina amb la finalitat de complementar el seu sou, sovint força precari.

Si bé a Sant Pol els fanals eren de petroli, el llum del sereno funcionava amb oli. Així queda constància en una acta de l'Ajuntament del 15 de gener de 1905, en la qual el manava pagar una factura de 31,20 pessetes per l'oli per al fanal del sereno de tot l'any anterior.

L'arribada de l'electricitat i l'inici del final

L'any 1908 marca un abans i un després en la història del poble: Sant Pol de Mar estrena enllumenat elèctric públic. Els nous fanals, més potents i fiables, començaren a transformar la vida nocturna.

Tot i que durant els primers anys la xarxa era irregular i mantenia espais problemàtics, la percepció de seguretat va augmentar notablement. La llum ja no depenia del vent, de l'oli o de la constància d'un veí. Era constant i, sobretot, impersonal.

Fos casualitat o no de l'arribada de l'enllumenat públic, l'any 1907 es produí la renúncia de Pedro Vidal Lloveras al càrrec de sereno de Sant Pol per motius de salut, a la qual no faltaren de manera pràcticament immediata les sol·licituds al càrrec per part d'Emilio Fontrodona Martoró, Damián Vives March, Domingo Talamàs Carreras i Francisco Surroca Pujol.

A mesura que els fanals s'escampaven pels carrers, la utilitat del sereno minvava. Ja no calia que guiés la gent, que comprovés que tot restava en calma o que encengués i apagés punts de llum. L'electricitat feia

Alcalde

Don Pedro Vidal Llorens natural y vecino de la presente, mayor de edad casado y domiciliado en la misma, a el con respeto debido acudo y expongo;

Que, si bien por espacio de algunos años he venido ejerciendo el cargo de Sereno, forzosa me ha sido en distintas ocasiones suspender el cumplimiento que mencionado cargo exige, debido a mi debilitada salud, y como quiera que hoy me considero insuficiente a ello, espero de su amabilidad, y justo proceder aceptará la presente renuncia, por todo lo cual le anticipo las gracias quien le dena larga vida y gode d. m. a.

San Pol de mar día dos de Octubre de 1907

Pedro Vidal

Alcalde Constitucional de esta villa

B.0700.975 *

Comilio Fontserona Soler, - Penoso Casado mayor de edad natural y vecino de esta villa, a el con Compensación atentamente expone.

Que teniendo noticia de que el cargo de Sereno de esta localidad ha quedado vacante, y conociendo el infrascripto las condiciones necesarias para desempeñar el cargo, y creyéndose con derecho preferente por presentar la hoja militar de Servicio sin ninguna nota desfavorable.

Suplico se digna conceder el ausente el cargo de Sereno de esta villa.

Gracia que espero alcanzar de esta nobleza restitución de su Compensación.

San Pol de mar a 8 de Septiembre 1907.

Comilio Fontserona

Magistrado Ayuntamiento de San Pol de mar.

B.0700.976 *

M. I.

Damian Vives March, de 39 años de edad natural y vecino de esta villa, con cédula personal de décima clase nº 446 manuscrita y nº 258982, impreso, expedida en San Pol con fecha 30 de Agosto del año 1907.

Expone:

Que teniendo noticia de que va a quedar vacante la plaza de Sereno de esta localidad, y reuniendo el que suscribe condiciones legales para aspirar a dicho cargo, tales como no tener defectos físicos que le impide el ejercicio de las funciones propias del cargo que pretende, saber además leer y escribir y haber servido durante cuatro años en el cuerpo de la Guardia Civil de la provincia de Santa Clara en la Isla de Cuba.

Suplica a V. se sirva nombrarle para dicho cargo, en la seguridad de que sabrá cumplir sus obligaciones a satisfacción de todos.

Gracia que el recurrente espera merecer de la bondad de V. cuya vida guarde Dios muchos años.

San Pol de Mar 27 de Set de 1907

Damian Vives
March

Magnifico Señor Alcalde constitucional de esta Villa

Magnifico Sr

Domingo Calamias Carreras vecino de esta villa según cédula personal de 10.ª clase nº 350 que acompaña a V. respetuosamente expone, que teniendo noticia de que está vacante la plaza de Sereno, quisiera merecer se me adjudicara dicho cargo en la seguridad que cumpliré debidamente cuanto a él concierne.

Gracia que espero merecer de V. por favor que previene.

San Pol de mar Octubre 4/1907

Domingo Calamias

Sr Alcalde presidente

aquella feina amb una regularitat mecànica que cap persona podia igualar.

La figura del sereno no va desaparèixer de cop. Durant anys encara va fer tasques de vigilància. Però el seu paper d'encenedor de fanals, d'informador horari i de punt d'assistència nocturna va anar extingint-se.

Als anys trenta, a bona part de Catalunya, els serenots ja havien estat substituïts per serveis policials més moderns i centralitzats. A Sant Pol, la memòria oral parla d'alguns serenots que van continuar rondant fins ben entrat el segle XX, però cada cop més simbòlicament, fins que a mitjans del segle XX va passar a ser treballador municipal.

La seva desaparició definitiva va ser també un símbol de transformació social: l'arribada del progrés, la mecanització, la confiança en els serveis públics moderns i l'entrada de la tecnologia en la vida quotidiana.

La figura del sereno no va desaparèixer de cop.
Durant anys encara va fer tasques de vigilància

Què en queda avui del sereno?

Avui, cent vint anys després, el sereno és una figura quasi mítica. Alguns santpolencs i santpolenques el recorden de boca dels avis: aquell home amb gorra i fanal que coneixia tothom i que feia que la nit fos menys fosca, literalment i metafòricament.

La seva desaparició explica molt sobre l'evolució del poble: de la vigilància comunitària a la vigilància institucional; de la llum viva d'una flama al blanc fred d'un bulb; d'un servei personalitzat a un de tecnològic. Un paral·lelisme amb el què es diu que la intel·ligència artificial farà amb moltes feines actuals.

I, tot i això, en un món cada vegada més digital, algunes de les seves funcions —la proximitat, la vigilància propera, la mirada atenta al carrer— continuen sent reivindicades. Potser per això, cada vegada que un fanal s'encén, hi ha qui encara recorda aquell antic guardià que, durant segles, va donar serenor a les nits de Sant Pol.

Bibliografia

☛ Sauleda Parés, Pere; Sauleda Parés, Jordi (2000). *El Sant Pol de l'avi*. Sant Pol de Mar.

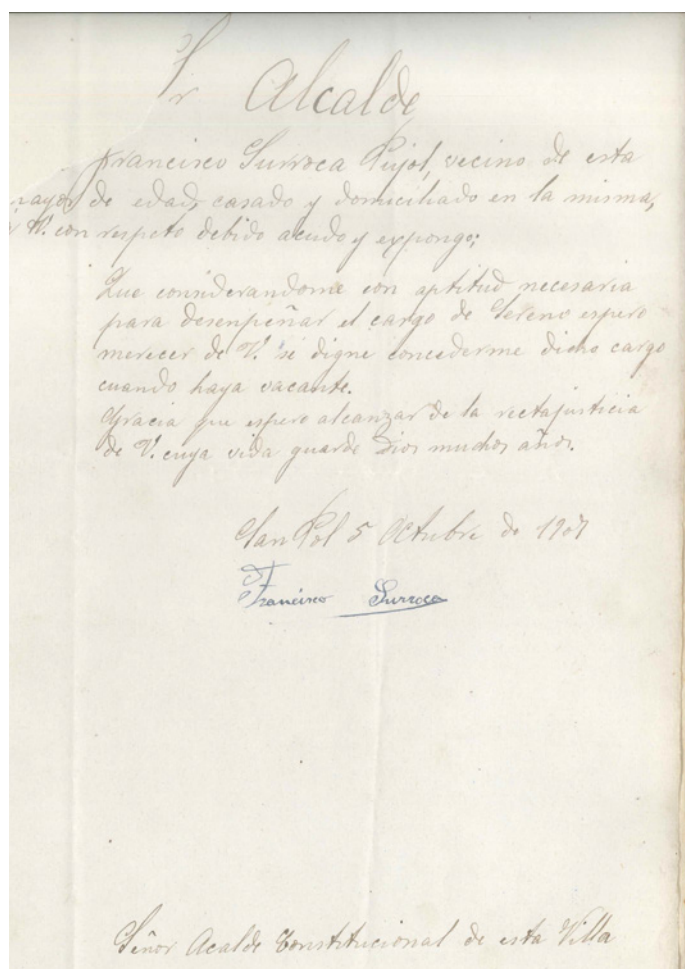
Fonts documentals

☛ Arxiu Municipal Sant Pol de Mar

Imatges

☛ Arxiu Pere Sauleda i Arxiu Municipal Sant Pol de Mar

Renúncia de Pedro Vidal Lloveras al lloc de sereno al·legant problemes de salut i cartes adreçades a l'alcalde per part dels aspirants que volien ocupar el seu lloc (1907)

EL FERROCARRIL DEL MARESME: D'UN PROJECTE PIONER A LA DECADÈNCIA DEL TRANSPORT PÚBLIC

La línia ferroviària del Maresme és una de les infraestructures més emblemàtiques de Catalunya i té un lloc de privilegi en la història del ferrocarril a Espanya. El seu origen es remunta al 28 d'octubre de 1848, quan es va inaugurar el primer trajecte entre Barcelona i Mataró, convertint-se en la primera línia de tren de tota la península Ibèrica. Aquesta fita no només era tecnològica, sinó que també marcava l'inici d'un canvi radical en la manera de comunicar i estructurar el territori català.

Una iniciativa pionera que va ser importantíssima per al desenvolupament econòmic de tota la comarca, però que actualment és tristament notícia per la decadència que viu el conjunt de la línia ferroviària, amb gran mancança d'inversió acumulada durant dècades i constants avaries i retards en un servei públic essencial per a molts santpolencs i santpolenques en el seu dia a dia.

La iniciativa de construir la línia de tren al Maresme la va impulsar, entre altres persones, el maquinista i empresari mataroní Miquel Biada, que es va inspirar en el ferrocarril de Cuba i va apostar per portar aquesta tecnologia a Catalunya. La construcció del ferrocarril no va ser fàcil: va requerir finançament, contacte amb enginyers britànics i superar resistències inicials, inclosa certa oposició de sectors polítics i militars de l'època i, en el cas de Sant Pol, dels propis pescadors.

Amb el pas dels anys la línia es va anar estenent més enllà de Mataró. Es va arribar primer fins a Arenys de Mar (1857) i, poc després, a Tordera (1859), formant part d'un eix que acabaria unint Barcelona amb la frontera francesa. El tram de 27,9 Km entre Arenys i Tordera va ser una obra faraònica que es va enllestir en 20 mesos, amb 2.000 obrers diaris i havent de perforar els túnels de Sant Pol, La Cabra i la Torreta de Calella.

El primer entrebanc per construir el tram de Sant Pol va ser decidir per on el feien passar, si per la costa o pels Garrofers. Per qüestions logístiques es va escollir construir-lo per la costa, així l'estació no estaria tan allunyada del nucli urbà.

Aquella decisió comportaria, però dividir el poble en dos: la platja i el poble. Aquell emplaçament no estigué mancat de polèmica, doncs provocà enfrontaments entre els pescadors i la Companyia del Ferrocarril per la proximitat de la via al mar i a la zona de varada de les barques.

La construcció del ferrocarril no va ser fàcil: va requerir finançament, contacte amb enginyers britànics i superar resistències inicials, inclosa certa oposició de sectors polítics i militars de l'època i, en el cas de Sant Pol, dels propis pescadors

A l'esquerra, l'estació de Sant Pol (1905). A dalt, barques, xarxes i trens compartien un mateix espai (1885)

En aquest sentit, quan hi havia tempesta i temporal de mar, les barques s'enfilaven damunt de la via. Si bé això en un principi no havia suposat cap problema perquè els trens no circulaven amb tempesta, sí que cap el 1880 va esclatar el conflicte en projectar-se un mur de pedra que serviria per evitar que el mar malmetés la via. Una solució que no agradà gaire als pescadors, que en ser una important majoria comptaven amb el favor de la classe política. Arrel d'aquest conflicte sorgí la publicació mensual «El Sanpolench», totalment enfrontada a la Companyia del Ferrocarril.

El túnel de Sant Pau conserva encara la mateixa imatge inicial del 1859

Si aquest fou l'obstacle social més gran amb què topà la construcció del ferrocarril a Sant Pol de Mar, l'obstacle físic equivalent va ser el fet d'haver de travessar el turó de Sant Pau. Va caldre enderrocar dues cases per poder obrir el túnel, es varen succeir diverses esllavissades del sostre que hagué de ser reforçat amb branques, taulons i terra i es van haver de desallotjar les cases de dalt del turó de Sant Pau per precaució davant del perill aparegut. Més tard, el 1859 es va enfonsar la meitat de la mina emportant-se una de les tres cases de dalt del turó i les escales de Sant Pau. La companyia de ferrocarril es va haver de fer càrrec dels desperfectes, com ara tapar el forat col·locant un mur darrera de les tres cases i es referen les escales d'accés a l'ermita —que encara es conserven avui— i que tenen un aire ferroviari amb els característics maons d'obra vista.

El túnel a Sant Pol l'anomenaven “la Mina”, probablement perquè era un túnel de grans dimensions per aquella època o potser perquè, segons explica la llegenda, des del Monestir de Sant Pau —situat just a sobre del turó— hi havia un soterrani que baixava fins a la platja, el qual guardava el suposat tresor d'una gran estàtua amb forma de dimoni feta d'or massís.

La construcció del ferrocarril a Sant Pol és un clar exemple dels obstacles que va suposar posar la via al costat del mar. En aquest traçat maresmenc, els enginyers van haver de fer front a un relleu costaner complex: el mar, la roca i el poc espai disponible entre el litoral i les muntanyes van imposar túnels, murs de contenció i terraplens per permetre el pas de les vies. Precisament avui dia, aquest emplaçament just al límit entre l'horitzó urbà, la carretera i la sorra de la platja és, precisament, un dels reptes més grans per a la mobilitat del segle XXI.

L'arribada del tren i del progrés

L'estació de Sant Pol de Mar, d'estil neoclàssic —com la gran part de les estacions d'aquest període—, va obrir les seves portes el 1859, quan la línia fou ampliada des d'Arenys de Mar fins a Tordera. Aquesta estació, integrada avui en la línia R1 de Rodalies de Catalunya, va tenir un paper fonamental per a la connexió del poble amb Barcelona i la resta del litoral.

Amb el tren, moltes famílies de Sant Pol i altres pobles del Maresme van veure com s'obrien noves oportunitats de treball, estudis i comerç —anteriorment el transport de mercaderies s'havia fet per terra amb carros i diligències i per amb barques conegudes com a «barques de tràfec». Amb el ferrocarril es va reduir dràsticament el temps de viatge, cosa que va facilitar l'accés als mercats i a centres urbans més competitiu. El ferrocarril va ser un motor econòmic per a la comarca, impulsant el turisme —tant d'estiueig com de segona residència— i connectant poblacions que fins llavors estaven parcialment aïllades.

Els inconfusibles graons de Sant Pau, fets amb material de construcció de la línia ferroviària

Donació del tram de via original de Sant Pol al Museu del Ferrocarril (2016)

Un fragment d'aquella primera línia es conserva al Museu del Ferrocarril de Catalunya, a Vilanova i la Geltrú, gràcies a la donació feta l'any 2016 per l'Ajuntament de Sant Pol de Mar. Quan la companyia va substituir aquells trams de via originaris molts ajuntaments van comprar-los per donar-los un altre ús. En el cas de Sant Pol de Mar es va reconvertir en un element de l'enllumenat públic: el tram de via servia de suport per soldar-hi un fanal a la punta.

El tram de via, de sis metres de longitud, aguantava un fanal del carrer Herois Fragata Numància i el seu valor històric es va posar de manifest gràcies a les investigacions fetes pel Cercle Històric Miquel Biada de Mataró que, en ésser coneixedors de l'existència d'aquesta peça van proposar conservar-la i utilitzar-la com a element didàctic per explicar com era la xarxa en els seus inicis.

A més de l'impacte històric sobre el territori, amb una clara influència en el creixement i la prosperitat econòmica de la comarca en l'època tèxtil; la via del tren està especialment integrada en el paisatge urbà maresmenc. A Sant Pol de Mar, i diferència de les resta de poblacions costaneres, l'estació de tren està oberta i s'hi pot accedir lliurement. L'administradora de la infraestructura ferroviària, Adif, va fer una concessió especial al poble, tenint en compte la seva voluntat d'unificar estèticament i funcionalment les estacions.

Transport públic i mobilitat actual: reptes per al futur

Actualment la línia R1 de Rodalies de Catalunya —hereva directa de l'antic ferrocarril Barcelona/Mataró— és una de les vies de transport públic més utilitzades de l'Estat espanyol. Els trens de la R1 transporten més de 100.000

viatgers de mitjana en dies laborables i ofereixen connexions essencials per a treballadors, estudiants i turistes. Però aquesta línia també afronta problemes importants.

El primer d'ells és de capacitat i saturació. La infraestructura, projectada originalment per a un trànsit molt menor, ha arribat als seus límits. La duplicació de la via —present en alguns trams, però inexistent en altres— limita la capacitat de servei i genera colls d'ampolla que afecten la puntualitat.

Un altre problema és la vulnerabilitat climàtica. La proximitat directa al mar, especialment en punts com Sant Pol de Mar, fa que la línia estigui constantment exposada a erosió costanera i esvorancs provocats per temporals. Recents episodis meteorològics —el més recent el Glòria— han afectat trams de via, fet que obliga a interrupcions del servei i obliga a reforçar contínuament el traçat. Els darrers estudis tècnics adverteixen que, amb l'augment del nivell del mar i la freqüència de temporals, aquesta vulnerabilitat anirà a més.

Davant d'aquesta situació de col·lapse, fa anys que s'estudia un trasllat del traçat ferroviari a l'interior de la comarca per allunyar-lo de la costa i integrar millor el transport amb els centres urbans. Aquest projecte, que implicaria túnels i noves estacions, requereix una inversió colossal que difícilment es podrà portar mai a terme.

La nostra línia del tren, camí dels 180 anys d'història, segueix essent un element bàsic per a la vida quotidiana de milers de persones. Ha estat un agent de canvi social i econòmic, però avui mira de front els reptes de la mobilitat del segle XXI: saturació de serveis, adaptació a exigències mediambientals i la necessitat de grans inversions per garantir la seva viabilitat a llarg termini. Cal prendre mesures urgents per garantir un transport públic de qualitat que contribueixi a dignificar la qualitat de vida de totes les persones usuàries que en depenen.

L'ESPLAI, MIG SEGLE D'HISTÒRIA I COMPROMÍS AL SERVEI DE LA GENT GRAN

L'Esplai de la Gent Gran de Sant Pol de Mar celebra cinquanta anys de funcionament. Mig segle pot semblar només una efemèride rodona, però darrere d'aquesta xifra s'hi amaga una història viva, complexa i profundament lligada a l'evolució social del poble i de les persones que l'han habitat. L'Esplai no és només un local, ni un catàleg d'activitats: és un espai de trobada, d'interacció, de promoció de la salut i d'amistat.

Coincidint amb aquest 50è aniversari i amb la renovació de la junta directiva, els seus membres fan balanç del passat, analitzen el present i miren cap al futur amb una barreja de realisme crític i il·lusió intacta. El resultat és un relat coral que parla de canvis socials, de pandèmies i pèrdues, de burocràcies i limitacions, però també de balls, excursions, partides de cartes, rialles i una ferma voluntat de continuar sent útils al poble.

AFA Sant Pau
 Ateneu Popular
 A Tot Drap
 Agrupació Escolta el Nus
 Amics de les Arts
 Ampa Institut Sant Pol-La Vallalta
 Associació Fira Alternativa
 At. Club Sant Pol
 Centre Cultural i d'esbarjo
 Cineclub Akira
 Clàssics Sant Pol
 Club Bàsquet Sant Pol 07
 Club Nautic Sant Pol de Mar
 Club Petanca Sant Pol
 Club Petanca Santpolenc-Maresme
 Club Tennis Sant Pol
 Colla de Geganters
 Col·lectiu Feminista de Sant Pol
 Comissió de Reis
 Crisol
 Dimoni d'Or
 Esbart Dansaire
 Grup L'Hotel
 La Infernal de la Vallalta
L'Esplai
 Penya Melons
 Penya Sarau
 Penya Xindries
 Sant Pol Jocs
 Unió d'Establiments i Serveis
 Volades Santpolenques
 Vòlei Sant Pol

Façana de la seu de l'Esplai (1975)

Els orígens: quan parlar de gent gran ja era innovador

L'Esplai va néixer fa cinquanta anys sota l'impuls de la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona –popularment coneguda com “La Caixa”, en un moment en què el concepte mateix de “serveis per a la gent gran” tot just començava a prendre forma. Sant Pol de Mar, com molts altres municipis, vivia una transformació urbanística i social, i “La Caixa” —un dels primers negocis establerts al poble— va jugar un paper clau en la creació d'aquest espai.

Figures com l'aleshores alcalde Jordi Martorell van ser determinants per aconseguir un local propi, que amb el temps es convertiria en la seu permanent de l'Esplai. Tot apunta que l'edifici actual del carrer Nou ja va ser concebut amb aquesta finalitat, aprofitant els drets immobiliaris de l'entitat bancària en el desenvolupament urbà dels anys setanta. Des d'aleshores, l'Esplai sempre ha estat al mateix lloc, convertint-se en un punt de referència per a diverses generacions de santpolencs i santpolenques en edat de jubilació.

La inauguració de l'Esplai va tenir lloc el 30 d'octubre de 1975, essent l'acte central del 38è Homenatge a la Vellesa. Primerament hi va haver unes paraules d'exhortació i benedicció de les instal·lacions per part del llavors rector de Sant Pol, Mn. Rafael Mola. Seguidament el director de l'oficina local de La Caixa, Joan Maresma, va fer la proclamació de l'Ancianitat i es va fer lliurament de la primera insígnia d'or del Patronat local d'Homenatge a la Vellesa al cofundador i expresident del Patronat, Francesc Tarridas.

Precisament, el mateix Tarridas escrivia en la publicació especial que es va editar amb motiu de la inauguració de l'Esplai un article en el qual deixava palesa la seva admiració pel local aconseguit: «Encara no m'ho crec! L'endemà del lliurament de l'ESPLAI, un dels antics patriarques, i també un dels primeríssims contertulians del CASAL DELS AVIS, em deia, entre admirat i satisfet, mig irònic i rialler, tot mirant i remirant de dalt a baix la perfecció

Les autoritats, presidides per l'alcalde Jordi Martorell, van inaugurar les instal·lacions de l'Esplai (30/10/1975)

Inauguració de l'Esplai (30/10/1975)

en la distribució, els detalls i els acabats d'aquesta obra tan bella: «Encara no m'ho crec!»

De fet, els orígens del Patronat local de la Vellesa es remunten a l'any 1932, quan noms tan il·lustres com el doctor Modest Furest i Roca, Josep Roca i Rovira, Antoni Sauleda i Paulís, o el mateix Francesc Tarridas Sauleda, entre d'altres, van constituir el primer Patronat amb l'ideal d'enaltir els “Vells”

i organitzar les posteriors festes d'Homenatge a la Vellesa.

Com la societat, l'Esplai també ha evolucionat. Durant molts anys, el local disposava de bar, un element central de la vida social dels esplais de La Caixa. El bar no només servia begudes: era un punt de trobada, de conversa i d'activitat constant. I la persona que el gestionava era també qui exercia les funcions de conserge, manteniment

Antiga sala d'exposicions (2001)

Imatge actual de l'interior de l'Esplai (2026)

i neteja del local. Amb les reformes més recents, especialment després de la pandèmia, el bar va desaparèixer, substituït per màquines de cafè i una consergeria amb funcions més delimitades.

Aquest canvi, impulsat per la Fundació La Caixa de manera generalitzada a tots els seus esplais, ha estat viscut amb sentiments trobats. D'una banda, ha suposat una modernització de l'espai; de l'altra, la pèrdua d'un element social molt arrelat. Tot i així, les reformes han millorat el local, amb nous paviments i una distribució més funcional, adaptada a les necessitats actuals.

La relació de l'Esplai amb la Fundació La Caixa

L'Associació de l'Esplai de Sant Pol manté una relació estreta, però no sempre senzilla, amb la Fundació La Caixa, propietària del local i res-

ponsable de bona part de la subvenció i dels recursos humans de què disposen. Aquesta relació, que els membres de la junta defineixen irònicament com la d'una "estranya parella", condiciona bona part del funcionament del centre.

La Fundació proporciona un catàleg d'activitats gratuïtes amb un límit anual d'hores de monitoratge i gestiona la contractació de professionals a través d'empreses col·laboradores. Un cop exhaurides aquestes hores, qualsevol activitat addicional s'ha de finançar amb els recursos propis de l'Esplai, principalment les quotes dels socis.

La quota anual és de 15 euros, una xifra simbòlica que, malgrat tot, resulta imprescindible per sostenir activitats, sortides i despeses diverses. Cada any, la junta ha de signar un nou contracte

amb la Fundació que renova les condicions de cessió del local i la subvenció associada.

Actualment, l'Esplai compta amb 326 socis i sòcies. No obstant això, l'ús regular del centre és molt inferior: unes seixanta persones participen habitualment en activitats com gimnàstica, lectura, memòria, idiomes o informàtica, mentre que a les tardes el nombre d'assistents per jugar a cartes, llegir la premsa o fer altres activitats rarament supera la dotzena.

Aquest desajust entre el nombre de socis i l'assistència real és una constant. Moltes persones es fan sòcies per poder accedir a sortides o activitats puntuals, com berenars o excursions, però després no freqüenten l'Esplai. A l'estiu, l'aire condicionat atrau una mica més de gent, però a l'agost el centre tanca i al juliol l'afluència també és irregular.

D'altra banda, la pandèmia de la Covid-19 va suposar un cop duríssim per a l'Esplai: una trentena llarga de socis van morir, i molts altres no han tornat mai més. "Hi ha pàgines senceres del llibre de socis marcades en vermell", expliquen amb emoció. Tot i això, amb el pas dels anys, la jubilació de noves persones ha permès una certa recuperació.

Activitats fixes i dificultats d'organització

L'Esplai manté un nucli d'activitats estables que es repeteixen any rere any: principalment gimnàstica (en diferents nivells), memòria, català, anglès, lectura i informàtica. Algunes tenen tanta demanda que deixen gent fora; d'altres s'han hagut d'anul·lar per manca d'inscrits. El repte principal no és tant la qualitat de l'oferta com la dificultat d'arribar a la gent.

La comunicació ha millorat notablement amb la creació, fa un parell d'anys, d'un grup de WhatsApp que inclou tots els socis. Aquesta eina permet avisar ràpidament de canvis, suspensions o noves activitats, substituint l'antic sistema de trucades una a una. Tot i així, encara hi ha qui "no mira el mòbil" i es queda sense informació.

Un dels grans atractius de l'Esplai són les sortides i viatges. L'objectiu és organitzar-ne una cada dos mesos, tot i que no sempre és possible. Algunes ja són tradicionals, com la visita a Girona durant el Temps de Flors, subvencionada en part per La Caixa i molt ben valorada pels participants.

Altres viatges més llargs —de tres a cinc dies— a llocs com Salamanca, Toledo, Albacete o la costa mediterrània han tingut també molt d'èxit, especialment quan s'ofereixen a preus assequibles gràcies a programes similars a l'Imsero. La logística, però, és complexa: coincidències amb activitats de l'Ajuntament, cansament després de festes o, simplement, la meteorologia poden condicionar l'assistència.

Organitzar dinars o festes implica tenir en compte detalls que només es descobreixen amb l'experiència: qui vol seure amb qui, quines parelles no es poden separar, quins grups no volen compartir taula, etc. "És com organitzar un casament", expliquen amb humor, però també amb la consciència que cuidar aquests detalls és part essencial de la convivència.

Una entitat amb pes... però poc reconeixement

Malgrat ser una de les entitats més antigues de Sant Pol de Mar, l'Esplai denuncia una manca de reconeixement institucional. Durant anys, ni tan sols figurava al llistat d'entitats de la web municipal. No es tracta —asseguren— d'una qüestió de subvencions, sinó de visibilitat, de relació i de col·laboració.

En un poble d'uns 5.700 habitants, amb gairebé un 28% de la població major de 60 anys, els 300 socis de l'Esplai representen una xifra significativa. Percentualment, el pes és comparable o fins i tot superior al d'altres municipis més grans. Tot i això, la coordinació amb l'Ajuntament i amb altres entitats és escassa, fet que dificulta la planificació conjunta d'activitats.

Festa del 25è aniversari de l'Esplai (octubre 2000)

Membres de l'actual junta de l'Esplai. D'esquerra a dreta: Joana Abizanda i Neus Brossa (vocals), Marta Guillament (presidenta), M. Elena Palomo (vocal), Montse Ferrer (tresorera) i Josep Boyer (vicepresident)

Cinquanta anys celebrats... i un futur per construir

La celebració del 50è aniversari s'estén al llarg d'un any, d'octubre del 2025 a octubre del 2026. El moment central ha estat, com és tradició, el dinar del soci, precedit d'una missa en record dels difunts. Enguany, la participació va ser excepcional: 118 persones, una xifra que no s'assolia des de feia molts anys.

De cara al futur, la nova junta es planteja actes més oberts al poble, com un homenatge a les persones més grans o una celebració vinculada al Dia de la Gent Gran. La voluntat és clara: obrir l'Esplai, fer-lo visible i reforçar la seva funció com a espai comunitari.

Una junta renovada amb idees clares

Les eleccions del passat 20 d'octubre van donar pas a una nova junta directiva, formada per persones amb una llarga trajectòria professional i vital. Lluny dels tòpics, reivindiquen una gent gran activa, formada i crítica, que

no vol ser tractada amb paternalisme ni com un col·lectiu homogeni.

L'Esplai es defineix com una entitat apolítica i aconfessional, amb l'únic objectiu d'oferir un espai on la gent gran pugui trobar-se, distreure's i passar-ho bé. Aprendre, sí; però sobretot viure amb plenitud aquesta etapa de la vida.

La nova junta està formada per Marta Guillament (presidenta), Josep Boyer (vicepresident), Contxi Argente (secretària), Montse Ferrer (tresorera), Joana Abizanda, M. Elena Palomo i Neus Brossa (vocals).

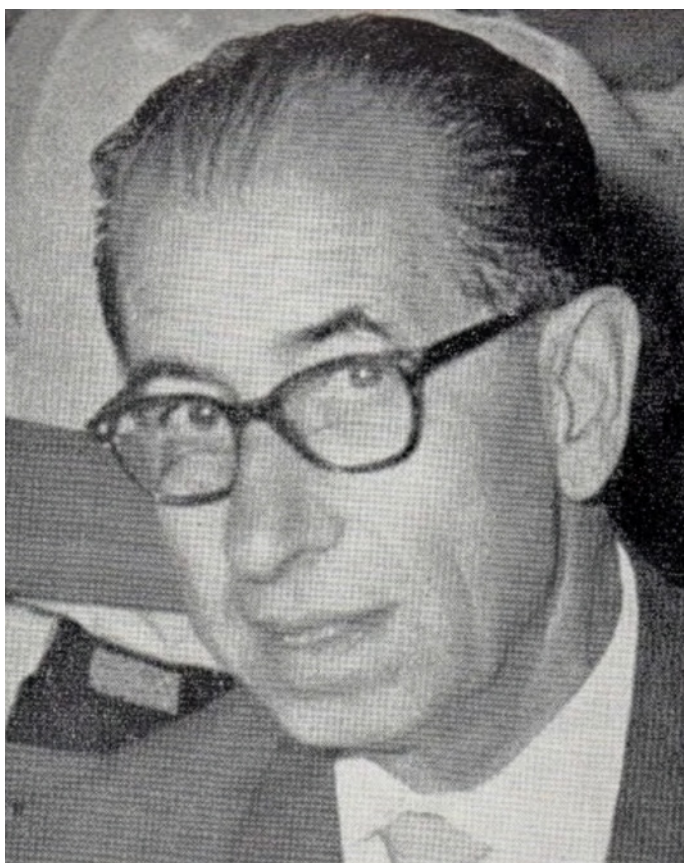
Podeu contactar amb l'Esplai amb el correu electrònic esplaisantpol@gmail.com, trucant al 93.760.02.06, o adreçant-vos al local del carrer Nou de 10 a 13h i de 16 a 20h.

Cinquanta anys després de la seva fundació, l'Esplai de la Gent Gran de Sant Pol de Mar continua sent necessari. Potser més que mai!

BARCELONA HOMENATJA JOSEP VILA ARCELÓS

L'Ajuntament de Barcelona va instal·lar el passat 13 d'octubre a la rambla de Guipúscoa amb el carrer del Clot un faristol en record de l'Acadèmia Vila, un centre educatiu, innovador i anti-franquista, amb un projecte lligat a les arts, la música i la natura que va fundar i dirigir durant molts anys el pedagog i músic santpolenc Josep Vila i Arcelós.

Just al punt on avui es creuen els carrers del Clot i d'Aragó hi va haver, fins l'any 1966, l'Acadèmia Vila, un centre escolar unit de manera indissociable a la figura del seu director i propietari, Josep Vila i Arcelós.

Josep Vila Arcelós (Sant Pol de Mar, 28/08/1898 – Barcelona, 13/10/1965)

Nascut a Sant Pol de Mar el 28 de maig de 1898, Josep Vila va estudiar magisteri a l'Escola Normal de Girona, i com a deixeble dels mestres Sauleda, Morera i Montserrat Ayarbe, va obtenir una sòlida formació musical. Va iniciar la seva carrera docent a les Escoles Graduades del Foment Martinenc a principis de la dècada de 1920, on també va assumir la direcció de la Secció Coral Orfeònica. L'any 1931 va començar a exercir de professor a l'Institut Médico Escolar, un centre afiliat a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, i poc després en va assumir la direcció per convertir-se finalment en titular. Acabada la guerra, va passar a denominar-se Acadèmia Vila.

El mestre Vila va inculcar als seus alumnes l'amor per la música i per la natura. Hi programava concerts amb assiduitat, i cada any per Sant Josep feia una sortida de tot el dia a un berenador d'un indret anomenat Els Eucaliptus, a l'actual barri de Ciutat Meridiana. La seva dona i els seus fills també van fer de mestres al centre.

El 1964 es va saber que l'obertura del carrer d'Aragó i la construcció de l'estació de tren afectaven l'edifici de l'acadèmia, que havia d'anar a terra, però el mestre Vila no va arribar a veure l'enderroc atès que va morir el 13 d'octubre de 1965. Un mes abans, el 12 de setembre, la Junta Municipal del Districte X havia acordat d'atorgar-li el Premi Sant Martí de Bronze en la categoria individual, que li va ser lliurat a títol pòstum.

El curs 1965/66 va ser l'últim de l'Acadèmia Vila, i en acabar l'alumnat va dedicar un homenatge al mestre Vila en què va proposar que s'erigís un monument en el seu record. El faristol que avui dia llueix en el punt on hi va haver l'acadèmia és la materialització d'aquell desig, el qual ha esdevingut realitat gràcies a Eugeni Renom Cucurella, qui va persistir —juntament amb els seus exalumnes— per recordar la memòria de Vila.

Homenatge que antics estudiants van fer al mestre Vila (juliol 1966)

Nascut a Sant Pol de Mar
el 28 de maig de 1898,
Josep Vila va estudiar magisteri
a l'Escola Normal de Girona,
i com a deixeble dels mestres
Sauleda, Morera i Montserrat
Ayarbe, va obtenir una sòlida
formació musical

Al carrer del Clot, número 115-117, a la cruïlla actual amb el carrer d'Aragó, hi havia l'Acadèmia Vila

Vila, al centre de la imatge, amb la seva esposa i també docent de l'acadèmia, Maria Passols

Acte d'inauguració del faristol en record de l'Acadèmia Vila (Barcelona, 13/10/2025)

El faristol es troba a la confluència entre la rambla Guipúscoa i el carrer del Clot

L'ESPAI DEL LECTOR

Les restes d'en Ramon Planiol i Claramunt, que eren a l'ossera, tornen al seu panteó

En l'ENS núm. 113 del mes de gener del 2024, vàrem publicar un escrit denunciant el fet que l'Ajuntament, en fer-se càrrec del Panteó Planiol, hagués autoritzat el trasllat a l'ossera de les restes d'un dels prohoms més il·lustres de Sant Pol de Mar, l'Exm. Sr. Ramon Planiol i Claramunt, conegut popularment com a Sr. Ramonet.

En canviar el govern, vàrem demanar a la nova alcaldessa, Montserrat Garrido, que es tornessin les restes del Sr. Ramonet al seu panteó, d'on no havien d'haver sortit mai.

El dia de Tots Sants (1 de novembre de 2025), el servei de cementiri municipal ens va comunicar que el 27 de juny passat la Funerària Cabré, a petició de l'alcaldessa, havia restituit les restes del Sr. Ramon Planiol i Claramunt, junt amb altres, entre ells el seu pare i la seva mare.

Així com vàrem denunciar el trasllat de les restes a l'ossera, ara volem donar les gràcies de la seva restauració.

Segur que molts santpolencs hi estaran d'acord.

Seria bo que hi hagués una làpida indicadora que en el panteó hi ha les restes d'un gran santpolenc.

Pere i Jordi Sauleda Parés
Desembre de 2025

Panteó restaurat, actualment propietat de l'Ajuntament (P. Sauleda)

EL MÓN, VIST A TRAVÉS DE L'OBJECTIU DE PERE SAULEDA

La primera exposició d'aquest 2026 al Museu de Sant Pol de Mar serà una retrospectiva de la trajectòria fotogràfica del cronista gràfic per excel·lència de la nostra vila: Pere Sauleda Parés. La inauguració tindrà lloc el dissabte 14 de febrer a les sis de la tarda i es podrà visitar fins el 31 de maig

El fotògraf, diu Jean Marie del Moral en una entrevista de Pere Antoni Pons, treballa amb el propòsit de 'donar a veure'. Que bonic el gest de qui ens posa davant els ulls una cosa per veure, quanta llum. «Donar a veure Sant Pol» té aquesta potència, i la fotografia de Pere Sauleda conté aquest gest, amb tota la seva llum i amb tota la seva simplicitat. No hi ha, en el seu treball, virtuosismes que se sobreposin a l'objecte. Alhora, una operació central de la fotografia del segle XX, la de fer paret als edificis de la imatge col·lectiva, hi és duta a terme amb conseqüència, i el seu treball se situa tota l'estona a la xarnera que posa en contacte la mirada actual amb la perspectiva històrica.

Pere Sauleda, format als anys seixanta del segle XX, recolza la seva trajectòria professional en la construcció dels records, familiars i col·lectius, de la gent de Sant Pol. En els primers anys, la seva fotografia troba un poble que encara no ha mostrat totes les cares al retrat. Hi ha les postals anteriors, és cert, i també hi ha les fotografies protocol·làries d'alguns actes, però el gruix dels esdeveniments encara no ha estat retratat. Els oficis, l'urbanisme, els actes públics, els esdeveniments familiars, les festes del calendari i les excepcions que se n'escapen es van fixant a través de la seva càmera. En aquest sentit, és ben literal que Pere Sauleda dona a veure Sant Pol. A cada imatge s'hi lliguen les paraules, els relats, les mil anècdotes que ell, en la conversa, refereix amb precisió. En té la memòria clara, perquè li interessen vivament els fils que reculen en el temps, els perquè de cada estampa, les intervencions voluntarioses de les persones protagonistes o les atzaroses del destí que tot ho governa.

Aquest lligam de la mirada amb la història l'ha empès a construir, en paral·lel a la seva fotografia, un dels arxius més sòlids que coneixem, d'un embalum difícil d'encabir en un llibret o en una exposició, i del qual Sant Pol ha fet ús moltes vegades per reconèixer-se. Hi té a veure, en aquesta construcció, la seva capacitat personal per rebre tantíssimes imatges, tantíssims relats i tantíssima informació. Els Amics de les Arts creiem que això no es pot deslligar de l'impuls pròdig de donar-los a conèixer, que l'ha motivat, juntament amb el seu germà Jordi, a recollir-los en la quinzena llarga de llibres que amb els anys han arribat a publicar. No cal dir que voldríem expressar la nostra admiració i el nostre reconeixement per la dimensió de la seva tasca i la generositat del seu gest, i que aquesta és una ocasió que volem aprofitar per fer-ho públicament.

Amics de les Arts

Fotos: Pere Sauleda

EL TIL·LER

UN ARBRE AMB HISTÒRIA, OMBRA I AROMA

(TILIA SP.)

El til·ler (*Tilia sp.*) és un dels arbres més estimats de places, passeigs i jardins d'Europa. Elegant, longeu i profundament lligat a la cultura popular, aquest arbre no només destaca per la seva bellesa, sinó també pels seus usos medicinals, ecològics i simbòlics.

Els til·lers són arbres caducifolis que poden arribar fàcilment als 20 o 30 metres d'alçada, amb una capçada ampla i densa que ofereix una ombra generosa. Les fulles tenen forma de cor, un detall que ja ens dona una pista del vincle emocional que moltes cultures han establert amb aquest arbre.

Poden viure centenars d'anys i no és estrany trobar til·lers monumentals que han estat testimonis de la història d'un poble sencer.

A finals de primavera i començament d'estiu, el til·ler floreix. Les seves flors petites i groguenques, agrupades en ramells, desprenen una aroma dolça i intensa que atrau abelles i altres insectes pol·linitzadors.

De fet, la mel de til·ler és molt apreciada, tant pel seu gust com per les seves propietats calmants.

Des de fa segles, les flors del til·ler s'utilitzen en infusions per les seves propietats: calmants i relaxants, afavoridores del son, alleujadores de l'ansietat i els nervis, lleugerament sudorífiques en casos de refredat.

Per això, la "til·la" és un remei clàssic a moltes llars, associat al descans i al benestar.

A moltes cultures europees, el til·ler ha estat símbol de pau i conciliació, protecció i comunitat.

A l'edat mitjana, era habitual plantar un til·ler a la plaça del poble, sota el qual es feien reunions, judi-

Joan Mestres

Tècnic forestal i del medi natural

cis o celebracions. No era només un arbre: era un espai de trobada.

Els til·lers tenen un paper clau en els ecosistemes urbans i rurals:

- Alimenten insectes pol·linitzadors
- Milloren la qualitat de l'aire
- Redueixen la temperatura a l'estiu
- Aporten biodiversitat als entorns urbans

Tot i ser molt comú, el til·ler sovint passa desapercebut. Aturar-se sota la seva ombra, sentir l'aroma de les flors o escoltar el brunzit de les abelles és una manera senzilla de re connectar amb la natura.

És habitual que en la seva època de floració hi trobem una gran quantitat de pol·linitzadors morts sota les seves capçades.

I us preguntareu: per què passa això?

Doncs, quan el til·ler està en plena floració és un arbre extremadament atractiu i produeix moltes flors amb una olor molt intensa i amb molt de nèctar.

Això fa que atregui massivament abelles, borinots i altres insectes, sobretot en moments en què hi ha pocs altres arbres florits i explica per què se'n concentren tants sota un sol arbre. Un dels problemes principals és l'esgotament energètic.

En algunes espècies de til·ler (sobretot *Tilia tomentosa* i, en menor mesura, *Tiliacordata*), s'ha observat que el nèctar pot ser escàs o irregular en certs moments del dia o al final de la floració i els pol·linitzadors, especialment els borinots, continuen visitant les flors atrets per l'olor. Però no obtenen prou sucre per compensar l'energia que gasten volant. Aquest fet comporta que els insectes entrin en hipoglucèmia, s'esgoten, cauen a terra i moren per fatiga i manca d'energia. No és una intoxicació, sinó una mort per esgotament.

Així doncs el til·ler pot esdevenir una mena de "trampa ecològica" involuntària.

A Sant Pol, concretament a la plaça del barri de l'Hotel o la plaça Anselm Clavé durant l'època de floració dels til·lers es pot observar aquest fenomen tant curiós.

Fa pocs dies, al carrer Herois Fragata Numancia (la pujada del tennis) es van talar uns quants til·lers que

ja feia temps que eren morts. Es van talar perquè a causa d'una ventada un d'ells va caure. No fa falta tenir grans coneixements de botànica ni d'arboricultura per veure que aquells arbres feia anys que estaven malalts, poc a poc es van anar corcant i secant, posant en risc la seguretat dels vianants i els vehicles. Tot i haver fet part de la feina de tala, més amunt encara queden uns pocs til·lers en decadència que encara romanen a l'espera de que els tractin o els tallin.

Al costat dels til·lers talats s'han sembrat *Liquidambars* (una espècie diferent). Esperem que els reguin durant el seu període d'implantació i tinguin més sort que els darrers.

Què és l'endoteràpia i per què es recomana en arbres urbans?

L'endoteràpia és un tractament que consisteix a injectar el producte fitosanitari directament al tronc, perquè circuli amb la saba. Els avantatges clau són els següents: acció molt dirigida, risc molt baix per als pol·linitzadors, sense deriva ni polvorització, sense contaminació del sòl ni de l'aigua, i un efecte prolongat de mesos.

Els til·lers són candidats habituals a l'endoteràpia perquè pateixen plagues recurrents, estan sovint en zones urbanes sensibles, atrauen molts pol·linitzadors i l'endoteràpia permet protegir l'arbre amb menys impacte ambiental que els tractaments convencionals.

Els til·lers són especialment sensibles a diferents plagues com pugons, psíl·lids, cotxinilles...

Aquestes plagues provoquen que l'arbre es debiliti, faci molta producció de melassa que embruta cotxes i voreres i afavoreixen el desenvolupament de fongs negres (negrilla).

Els tractaments habituals per polvorització tenen molts inconvenients: afecten abelles i altres pol·linitzadors, poden contaminar aire, sòl i persones, són difícils d'aplicar en arbrat viari i sovint són ineficaços perquè no arriben bé a tota la capçada. En til·lers en floració, aquests tractaments són especialment perillosos.

En un context de crisi dels pol·linitzadors, l'endoteràpia evita exposicions directes a insecticides, redueix dràsticament l'impacte sobre fauna auxiliar i és compatible amb estratègies de gestió integrada.

Aquest article m'agradaria dedicar-lo a les palmeres del passeig del Doctor Furest.

L'opacitat de la majoria

El govern d'ERC, MES i la CUP va passar els dos anys que van estar a l'oposició recordant-nos a cada ple que érem un govern en minoria, que els necessitàvem per aprovar qualsevol cosa que passés pel plenari, i que els havíem d'informar de tot el que proposàvem, cosa que fèiem diligentment.

Ara que són majoria, i fent gala d'una opacitat mai vista en aquest consistori, fan exactament el contrari del que tant reclamaven: ens ignoren deliberadament a l'hora de fer-nos arribar la documentació. Aprofiten que són majoria per condemnar-nos a un ostracisme polític que ens deixa deseparats a l'hora dels plens: sovint rebem la informació poques hores abans i, en alguns casos, ens assabentem del que s'aprova en el mateix moment en què es fa el ple.

És per aquest motiu que ens hem vist obligats a votar en contra de moltes propostes que, en cas d'haver rebut la informació i la documentació quan tocava, hi hauríem pogut donar suport. D'altra banda, som conscients que som co-responsables del que votem a favor, i no podem donar suport a propostes de les quals no en sabem res: com pretenen que aprovem propostes si ens assabentem de les dades en el mateix moment en què es presenten al ple?

També volem recordar que la transparència no és fer bandera del fet que cap membre del govern actual cobra un sou quan la realitat és que cadascun percep més de 1300 euros mensuals per assistències a plens i juntes de govern.

Ho vam exigir al passat ple i ho tornem a fer aquí: som els representants de 1118 persones que ens van votar a les eleccions de 2023, i treballem tant per aquestes 1118 persones com per la resta de santpolencs i santpolenques. La nostra tasca és controlar i fiscalitzar al govern, i és impossible de fer si se'ns menysté d'aquesta manera. Exigim que la documentació ens arribi quan toca per a poder estudiar-la i saber en tot moment què s'està aprovant al ple.

**ESQUERRA
REPUBLICANA**

Passem del "quan vols, però no pots" al "quan vols, pots"

"Quan vols, però no pots". Aquesta és la sensació d'impotència que ens acompanya cada cop que ens trobem davant la realitat del nostre municipi: malgrat comptar amb una bona situació financera i una capacitat d'endeutament raonable, ens veiem incapaços d'executar noves inversions que millorarien la vida dels veïns.

Aquesta paràlisi no és fruit de la casualitat, sinó de la manca de planificació i la deficient gestió de l'antic equip de govern. En els darrers anys, les decisions preses sense una visió estratègica han anat llastrant la capacitat de resposta de l'Ajuntament. Aquesta irresponsabilitat ha provocat que, tot i tenir els recursos, no puguem tirar endavant iniciatives tan necessàries com la rehabilitació d'espais públics o la millora de les infraestructures.

Les oportunitats perdudes són moltes: des de la construcció de la nova nau per a la brigada, a l'adequació com a equipament esportiu de Can Villar on hi va haver l'antic institut, la millora de l'aparcament del camp de futbol, la rehabilitació de les antigues escoles, la millora dels asfaltats de molts carrers que arrossegueu un dèficit de manteniment d'anys, etc. Tots aquests projectes estan en el nostre full de ruta i han quedat estroncats.

Cada cop que un projecte es bloqueja per errors de gestió política, es perd una oportunitat per fer créixer el municipi. No es tracta només de recursos, sinó de tenir la visió i la determinació d'aprofitar-los en benefici de tothom.

És imprescindible que actuem amb diligència, revisant els processos i posant fil a l'agulla per redreçar la situació. Cal una aposta clara per la transparència, la participació i la planificació a llarg termini. Només així podrem revertir la inèrcia negativa i garantir que la bona gestió dels recursos es tradueixi en progrés real per al poble.

En definitiva, no podem permetre'ns seguir essent víctimes de la inacció del passat. Tenim els mitjans, tenim els projectes i tenim la voluntat. Ara cal que la gestió política estigui a l'alçada de les circumstàncies i que, d'una vegada per totes, passem del "quan vols, però no pots" al "quan vols, pots".

Ho farem, tot i les dificultats.

Salut i república!

Comencem el 2026!

Des de Més Sant Pol afrontem aquest nou any amb una actitud positiva, realista i compromesa, conscients del moment que viu el nostre poble i dels reptes que tenim al davant.

Som un partit de govern amb regidories actives i amb presència en el conjunt de l'acció municipal. Des d'aquestes responsabilitats estem fent una feina constant i rigorosa, sense grans titulars, però imprescindible perquè la gestió del dia a dia del poble avanci. És una feina que no sempre es veu a les xarxes o als mitjans, però que es tradueix en ordre, planificació i continuïtat en els serveis municipals.

Aquesta tasca es desenvolupa dins d'un marc molt clar: un pressupost aprovat i fiscalitzat, especialment pel que fa al capítol d'inversions, condicionat pel Pla Econòmic i Financer heretat. Aquest context ens obliga a ser especialment curosos, responsables i exigents amb cada decisió que es pren. No és un fre a la gestió, sinó una realitat que ens demana rigor i prioritització.

Som plenament conscients que les prioritats són moltes i que les demandes de la ciutadania són legítimes i, sovint, il·limitades. Alhora, però, també sabem que els recursos econòmics i humans de l'Ajuntament són finits. Governar és precisament trobar l'equilibri entre aquestes dues realitats, prenent decisions basades en criteris tècnics, en la viabilitat econòmica i en una planificació estratègica a mitjà termini.

A Més Sant Pol continuem apostant per una manera de fer política seriosa, responsable i orientada a resultats. Seguim un pla de govern que marca el rumb i ens permet avançar, pas a pas, en els reptes que tenim com a municipi. No prometem solucions immediates ni miracles, però sí treball, coherència i compromís.

Aquest 2026 el comencem amb la voluntat clara de continuar millorant Sant Pol i la qualitat de vida dels seus vilatants. Amb menys soroll i més feina.

Més Poble, menys partit.

MÉS POBLE, MENYS PARTIT.

Regidoria de llengua?

A l'acord de govern 2025-2027 vam posar sobre la taula la necessitat de disposar d'una regidoria de llengua, quedant integrada com a Regidoria de cultura i llengua. Però què és una regidoria de llengua? Quin és l'objectiu?

Un primer objectiu és promocionar la llengua i cultura catalanes, però això evidentment ja s'ha anat fent des de la Regidoria de cultura, afegim doncs la voluntat de garantir els drets lingüístics dels nostres veïns, i la d'ajudar a una plana integració en català als nouvinguts del nostre municipi.

Hem començat revisant de manera transversal totes les àrees de l'Ajuntament per garantir que s'apliquen criteris lingüístics en les relacions entre l'Ajuntament, ciutadans i proveïdors. Una primera anàlisi ens ha mostrat que en diverses àrees ja s'estava fent el que calia, en d'altres, en canvi, encara hi ha feina a fer. La nostra tasca és la de coordinar a totes les àrees per garantir que s'apliquin clàusules lingüístiques a la contractació pública, que s'informi els comerços de les seves obligacions pel que fa a la llei lingüística i se'n faci un seguiment de compliment, que els serveis contractats per l'Ajuntament es prestin en català.

Pel que fa a la promoció de la llengua hem recopilat tot el que ja s'ha estat fent fins ara i ho ampliarem amb el que mancava. Seguiran els grups de conversa i les parelles lingüístiques, però també iniciarem el projecte LEXIT.cat, farem cursos de català i hem adherit la Biblioteca municipal al programa Voluntariat per la llengua del Consorci per la normalització lingüística.

Com ja hem dit la voluntat és que els diferents departaments de l'Ajuntament tinguin una mirada curosa amb la llengua en tot allò que fan, i per això estem treballant en l'elaboració d'un reglament municipal de llengua per tal de garantir que el català és i serà la llengua d'ús intern de l'Ajuntament i la llengua prioritària en la relació amb els ciutadans i altres administracions.

Perquè sense llengua no hi ha consciència de país, i sense consciència de país no hi pot haver país.

Podeu trobar tota la informació relacionada al nou web www.santpol.cat/llengua

LA INFORMACIÓ DE SANT POL DE MAR

AL TEU ABAST

Connecta't als diferents canals de difusió
d'informació municipals!

web

www.santpol.cat

El Nou Santpolenc

www.santpol.cat/ens

newsletter

www.santpol.cat/newsletter

whatsapp

www.santpol.cat/whatsapp

flickr

[flickr.com/photos/ajsantpol](https://www.flickr.com/photos/ajsantpol)

facebook

@ajsantpol

instagram

@ajsantpol

youtube

@ajsantpol

ràdio

Ràdio Sant Pol (107.2 fm)
www.santpol.cat/radio

**Ajuntament de
Sant Pol de Mar**